

ne bo konca
in najinemu hlepenju
ne bo kraja
in v nama bo
to
kar bilá
sva
podoba izgubljenega raja

Evald
Flisar

Tretja soba

Nerad potujem sam. Kadar koli se po naključju ali lastni nespameti najdem brez družabnika, pozabim na galerije in templje ter posvetim zanimanje ljudem; vprašanja zastavljam, ki jih sicer ne bi, smehljam se in segam čez votli prostor, da bi našel odziv: hribe, ki bi vrgli nazaj odmeve besed.

Morda se zato s takšno vnemo odzovem sleherni ponudbi prijateljstva — podobno kot se le z obotav-

ljanjem odločim za prelom, ko me zveza pričjenja dušiti.

Egona Kulika sem srečal na osrednji Sumatri, na poti do otoka v vulkanskem jezeru Toba, kjer me je na krovu čolna zaprosil za ogenj. Čeprav ne kadim, se le redko zgodi, da ne bi imel v žepu škatle vžigalic; še posebej ne po dolgem obdobju samote, saj se plamen, ki prižge cigareto, pogosto razgori v plamenu zrelega razumevanja.

Hitro je postalo jasno, da tudi mladenič ni prida kadivec; po predstavi kašljanja je cigareto pognal čez ograjo, v zeleno vodo, ki se je kodrala v zajedljivem vzhodnem vetru. Škripajoči čoln se je gibal čez gladino počasi; motor je bobnal z votlimi, obotavljivimi sunki, in na hipe se je zdelo, da bodo vzpetine otoka za zmeraj ostale v obzorju.

Spominjam se, da so čez nebo drseli oblaki, in da so isti oblaki drseli tudi po nebu, ki se je zrcalilo v vodi; zgrinjali so se proti zahodu, nad brezbarvne, z džunglo pokrite hribe, in se zgoščali v klobčič dežja in groma.

Zeblo me je; podobno kot dvanajst domačink, ki so se s košarami sadja in posušeni rib vračale s trga v Prapatu, mestecu na celini.

Mladenič pa se je, bogve zakaj, potil.

Bil je majhen in debelušen, s črnimi, polpostrizženimi lasmi; vrh njegove glave je spominjal na strnišče po nespretni žetvi. Črtasta srajca, ki jo je nosil zunaj žametnih hlač, že lep čas ni bila videla vode. Plave oči za očali so bile mrzle, trde kot kamen, ali pa so gorele z mehkim močnim plamenom ali pa so bile vodene.

Najpogosteje mrzle.

»Na obisk grem k očetu,« je rekel po angleško z avstralskim naglasom.

»A tu živi?«

Pokimal je. »Prišel sem, da ga odpeljem nazaj v Avstralijo.« Z nekakšno znanstveno radovednostjo se je zagledal vame. »Bi ga radi spoznali?«

Takšnih ponudb sem bil vajen, saj so me bile neštetokrat zavedle v pasti, kjer nisem izgubil le šop dlake, ampak tudi kos repa. Postrigel sem z ušesi. Če bi ponudba prišla od javanskega zvodnika, bi jo bil brez obotavljanja zavrnil, ker pa je imela dih antipodične neposrednosti —

»Z veseljem.«

Skušal je skriti radost, pa ni mogel. »Včeraj sem govoril z nekom, ki je bil tu, pa je odšel, ker ni našel prenočišča —«

»Kaj pa oče počne v tej divjini?«

Zamislil sem si arheologa, ki razkopava grobove in išče redke primerke kitajskega porcelana —

»Kruh peče.«

To je rekel ponosno, kot da prihaja iz krajev, kjer družbena lestvica stoji na glavi.

Spominjam se, da sem na poti do vasi na drugi strani zaliva razmišljal, ali sva zamudila deževno sezono ali pa se je pravkar začela; da je na otoku pred kratkim deževalo, ni bilo dvoma, saj je v kolotečinah stala voda.

Jezero je valovalo na desni, skrito za listjem grmovja in palm. Hiše na kolih, s sedlom podobnimi strehami iz rastlinskih vlaken, so se tiščale v posamične gruče. V riževih poljih je zapuščeno ždela krščanska cerkva; spomin na spodleteli poskus tujcev, da se vrinejo v svet poganov.

Šla sva po mehki travi.

»Stari je fajn možak«, je rekel Egon in si preložil platneno torbo.

»Nekoliko zmešan.«

Mučilo me je vprašanje, kako neki se sredi bohotnih riževih polj preživlja.

»Zame ne bi rekli, da sem zmešan?«

»Za zdaj ni znamenj.«

»Vedel sem, da ste izvrsten prijateljski material,« me je potapljal po hrbtu. »Mi ga boste pomagali spraviti proč?«

»In če mu je tu všeč?«

»Nihče nima pravice do frulanja, ko je Rim v plamenih! Najmanj moj stari! Obljubite!«

Prijel me je za rokav.

»Zakaj pa je prišel sem?« sem vprašal in si preložil kovček in se izmuznil.

Šla sva naprej.

»Prišel je iz Malezije, kjer je živel po odhodu s Tajske, kjer je živel po odhodu s Filipinov, kjer je živel po odhodu iz Avstralije, kjer je živel po odselitvi iz Anglije.«

»Je mar Anglež?«

»Tja je prišel kot begunec med vojno.«

»Od kod?«

»Mi ni povedal.«

Iz srednje Evrope? Sem naletel na rojaka, na sina človeka z rodne grude, čigar ime je bilo včasih Kulič? Prijelo me je, da bi izprožil roke in vzkliznil, kako majhen je svet in kako čudna so pota naključja, potem pa se je v meni zavrlo. Fanta ni prav nič zanimalo, odkod prihajam. Morda me je imel za Angleža; še bolj verjetno se za druge ljudi sploh ni zmenil.

»Nemiren mož,« sem dejal.

»Težave ima z oblastmi. Po vojni se je skušal v Angliji zaposliti kot kemik, pa ga niso marali. A veste, kaj je sklenil? Da ustanovi lasten laboratorij.«

»In ga je?«

»Denarja ni imel. Ker je sprevidel, da Angležem zaradi osranega vremena primanjkuje virilnosti, se je odločil, da jim za uvod izumi moško vodo.«

»In jo je?«

»Pa še kakšno. Prosil je za patent. Zaman. Šel je od vrat do vrat in vodo prodajal sam. Prijeli so ga. Ker ni hotel izdati formule, so ga vtaknili v luknjo.«

Prišla sva do odprtine v steni drevesa in skozi jo videla zaliv ter ozke ribiške čolne, ki so počivali na sivi gladini, skoraj negibni. Voda se je na hipe, ko je sonce prebilo oblake, spremenila v svetleče se srebro.

Za polji na levi se je čreda bivolov vzpenjala v položen hrib.

Še me je zeblo; potne kaplje na čelu mojega sopotnika so se mi zdele nedoumljiva biološka skrivnost. Steza je zavila na levo. Trava se je iztekla v vlažna šodrasta tla; koraki so škripali.

»Prišel je ven, odprl je pekarno. Ni bilo dolgo, pa so se druge pekarnе v okrožju začele zapirati. Stari je namreč testu dodajal nekakšno kemično zmes, ki je kruhojedce priklenila v popolno odvisnost.«

Njegova resnoba me je navdala s skrbjo.

»Oblasti so zahtevale formulo. Uprl se je. Upiral se je, dokler mu ni skupina huliganov razbila pekarnе. Splošno je bilo znano, da jih je plačala Zveza britanskih pekov. To ga je zadelo.«

»Se je izselil?«

»Oznanil je demonstracijo o izdelavi testa. Celo televizija ga je posnela. Začel je mesiti. Dodal je pet litrov mleka, tri litre petroleja, flašo paradižnikovega soka, nekaj sveže natrganih vrtnic, čik cigare. Naposled je stopil na stol ter oznanil, da bo zdaj dodal poglobitno reč. Odpel si je hlače.«

Bližala sva se vasi. Pot se je nagnila do jezera in se skozi bananov nasad prebijala do gruče sedlastih hiš.

»Kaj pa je dobil?«

»Dve leti v norišnici. Nato se je odselil v Avstralijo, da bi tam začel novo življenje. Ponovil je staro. Le da je bil tokrat bister in je pobegnil, preden so ga prijeli.«

Gora oblakov je vzdrhtela z bledim bliskom; potem sva slišala hru-menje, ki je priletelo čez jezero v ugašajočih valovih. Sunek vetra je zganil palme na bregu in nakodral vodo v zalivu. Eden ribičev je segel po veslu in se z močnimi, izurjenimi gibi pognal proti bregu.

Pek je na otoku bržčas našel svoj idealni dom, saj je bilo uživanje mamil, predvsem sumatranske »trave«, tako razširjeno, da bi ne bil njegov krušni dodatek nič več kot eden številnih udarcev na klin.

Veter se je zagnal. Ko sva prišla do vasi, se je voda v zalivu penila, palme pa so vihrale nad strehami z vneto ogorčenih starcev.

Zavila sva proti zgradbi iz polžgane opeke, ki je iz harmonije zelenja in rjavega lesa štrlela kot boleč tujek; streha iz valovite pločevine je zevala proti nebu kot izziv ognjeni roki, zatrta želja po upepelitvi.

Pod plahotajočo platneno streho verande so sedeli trije možje. Dva sta bila domačina v policijski uniformi, s temno zlato kožo, z mehкими, malajskimi potezami, z vlažnimi, nezaupljivimi očmi. Tretji, ostarel Evropejec, je imel na sebi kratke hlače in pisano srajco, ki je razgaljala vderte prsi in dolginast vrat, na katerem se je zibala plešasta, brezzoba glava.

Sedeli so križem nog, na rogoznicah. Sodeč po številu praznih flaš piva na tleh, so bili povsem otopeli.

»Me več ne poznaš, Pâ?«

Pek je trznil kot pajek in zapiskal: »Misliš, da ne? Lastnega sina?«

»Ne kažeš veselja —«

Pekove oči so skočile na moj oguljeni kovček. »Kdo pa je ta?«

»Eden mojih prijateljev. Veseli me, da ti je všeč.«

»Sem pa mislu, da se vrača Lofty. Gospod Loftus-Hills. Si ga vidu na čolnu?«

»Saj ga ne poznam.«

Prjatl iz Avstralije. Pankrt z možgani. Ni navaden dedec, prmejduš da ne.« Dvignil je flašo in pil. Policista sta se mu s klokotajočimi zvoki pridružila.

»Zakaj se zapravljaš na tem otoku, Pâ? Zakaj se izpostavljaš vplivom tujih ljudi?«

»Lofty ni tuj, Lofty je moj prijatl —«

»Ti je všeč v tej divjini?«

Pek je rignil. »Tu sem preživu najboljši čas svoj'ga življenja.«

»Ne verjamem ti, Pâ. Prišla sva, da te odpeljeva proč.«

Starejši policist se je negotovo povzpел na noge in se ujel za ograjo.

»Ne proč. On biti slab človek. Tu ostati.«

Strmel je vame. Napol se je režal, napol pa čudil, z ugašajočimi očmi, zakaj njegove besede niso naletele na boljši odziv. Nad jezerom je znova tresnil grom; platnena streha nad nami je proseče zaplahutala v švisticem zagonu vetra.

»Kaj pa te tare, Pâ?«

»On je navaden polcaj.« Pek je policista ujel za rob suknje in ga potegnil na tla.

»Rekel je, da si slab človek.«

»To pravijo kar naprej. Dokler jim ne stisneš petaka. Potem si dober.«

Pobral je prazno flašo in policista tresnil po hrbtu. Mož je ujel ravnotežje, se zarežal in s svojo flašo trčil ob pekovo. Pila sta. Mlajši, da ne bi izostal, se je prav tako nagnil, da trči, in stavec mu je ustregel. Vonj po pivu se mi je vsiljeval v nos. Kadarkoli se je kateri zganil, je zaudarilo huje.

Rekel sem: »Dobil si bom sobo v hotelu —«

Egon me je zgrabil za laket. »Obljubil si«, mi je sikal v uho. »Nevihta prihaja —«

Sunkovito se je obrnil k očetu: »Pâ, zakaj pa nisi bolj prijazen?«

Pekov obraz je postal pergament skrbi. »Ja kaj bosta pa imela?«

»Najprej krtačo, Pâ, da se znebiva prahu.«

Policist se je znova dvigal. Srepel je vame in krilil z rokami. »Kako dolgo ostati?«

»Deset dni,« sem odvrnil.

»Imeti vizum?«

»Seveda imam vizum.«

Pek ga je z očetovsko kretnjo potegnil nazaj na tla in mu kot razvajanemu otroku igračo, porinil v roke novo flašo piva.

»Pejta v hišo, sine. V ledenjaku je več pijače. Samo dva ledenjaka na celem otoku, sine, in eden je moj.«

Policist je s flašo zaokrožil po zraku. »Če vizum imeti, lahko ostati.«

»Hvala,« sem rekel in s tremi pari oči na hrbtu šel proti vhodu.

Hiša je bila razdeljena v tri sobe. V prednji je bilo okno odprto in skozenj se je zaganjal veter, ropotal je s šipami in plesal po neometanih stenah, vrtinčil se je in iskal stvari, da bi jih prevrnil, razbil, raznosil; a brez uspeha, kajti soba je bila, z izjemo mize, treh stolov in kupa rogoznic, prazna.

Prtljago sva postavila na cementna tla. Egon je zaprl okno. Šumljanje listov je potonilo v zamolkel šepet, vonj po dežju pa je za hip obvisel.

Druga soba je bila od prve tako različna, da v začetku nisem vedel, ali sva v isti hiši. Presenetila me je čudna tišina; potem sladkoben, postan vonj. V poltemi se je zdelo, da je prostor natlačen s pohištvom, ko pa je Egon prižgal luč, sva odkrila, da stojiva v pekarni. Peč je bila po videzu

zbita iz gline, in jeklena vložna plošča, dovolj velika kvečjemu za deset hlebcev, je izgubila enega svojih koleščkov, tako da je visela na levo, kot mrtev jezik.

Leva stena je podpirala krušne police, pokrite z orumenelim papirjem. Na spodnji sta ždela dva pozabljena hlebca. Miza na desni se je šibila pod grmado loncev, čutar, krušnih kalupov, velikih in majhnih sit, debelih in tankih valjarjev, krušnih lopatic. Na vseh je ležal prah. Najbrž so minili tedni, kar je v peči nehal šumljati ogenj. Korito za gnetje je bilo obloženo z debelo plastjo otrdelega testa, in ena treh vreč ob steni se je bila prevrnila; polovica moke je ležala na cementnih tleh in deloma pokrivala kupček barvastih kamenčkov poleg peči.

»To si poglej,« je dejal Egon. Za vrati je bilo zloženih šest zabojev piva. »Pijanski mojster je postal.«

Če je prihod v drugo sobo spominjal na vstop v novo hišo, je bil prihod v tretjo podoben padcu na tuji planet. Spominjam se, da me je prevzela nekakšna polomedlevica. Pod kristalnim lestencem je stala široka postelja z medeninastim posteljnakom. Na njej, udobno zvita med blazinami, je ležala vitka temnokoža deklica, ki ji ni bilo več kot šestnajst let. Dolgi črni lasje so ji pol skrivali prenališpan otroški obraz, in iz ritmičnih gibov njene blede zelene halje je bilo razvidno, da spi.

Tla je pokrivala mehka preproga. V kotu je stala oblačilna mizica z ogledalom, obložena z lepotili, glavniki, črtalniki in stekleničkami dišav. V zraku je plaval mamljiv vonj po mešanici jasmína in dekliske kože. Poleg visoke omare je s čudnimi šumljajočimi zvoki pobrneval staromodni hladilnik. Na zavešeno okno je pobobnal veter in se z zaletom umaknil okrog vogala. Deklica se je zganila. Vzdihnila je in se vrnila v spanec.

Midva pa v prednjo sobo.

Obsedela sva in strmela ven, na groteskne oblike vihrajočih palm. Dež se je zamudil. Morda ga sploh ne bo ...

Vstal sem. »Skočil bom v vas.«

Kot bi mignil, je bil tudi Egon pokonci. »Zakaj?«

»Da vidim, kje sem.«

»Deževalo bo.«

»Nekaj minut.«

Oči so mu vzplamenele. Zaprotil je, zagrozil: »Bi se rad izmuznil?«

Brcnil sem v oguljen kovček. »Brez svojih stvari?«

Tuhtal je. Potem me je pustil do vrat. »Naj vprašam starega za dežnik?«

»Saj bom kmalu nazaj.«

Jezero se je penilo v dušečem prijemu vetra kot priklenjena zver, gora oblakov v zahodnem nebu pa se je kljub drgetajočim bliskom počasi topila, se raztezala čez zaobljene hribe, se vlekla proč.

Bilo je ob štirih popoldne. Še bi lahko pohitel v hotel. Videl sem ga bil s pomola, kjer smo pristali s čolnom. Pekova hiša mi ni dišala. Kje bom spal? Kje se bom umival? Bil sem ves prepoten, koža me je srbela. Verjetno je bila kje za hišo vsaj vodna pipa, a to navsezadnje ni bil problem.

Problem je bilo vzdušje. Problem je bila tretja soba. Problem so bile pekove nezaupljive oči. Problem je bil pekov sin.

Glava mi je šumela. Neodločno sem postaval na bregu jezera, potem pa se klatil med hišami. Opazoval sem polnage otroke pri mučenju onemoglih psov; gledal sem starke, ki so žvečile betelj in luščile riž; spogledoval sem se s petelini, ki jim je veter mršil oskubene repe.

Mračilo se je, ko sem prišel nazaj. Kulika sta bila sama; na verandi sta pila. Pek je potapljal prazno rogoznico in mi odprl flašo piva. Bilo je hladno in močno. Kadarkoli sem nagnil, se je v pekovih očeh vžgal posmeh, kot da ljudi presoja po tem, kako pijejo iz flaše. Sam je cmokal in zuzal kot otrok, ki sesa palec.

Egon je z rokami med kolena topo strmел predse.

»Kaj praviš?« je naposled zapiskal pek. »Dobro pivo?«

Pokimal sem. »Ne pijem ga prvič.«

»So ti všeč Indonezijci?«

»Nekateri.«

»Nič ne pravim o Kitajcih, ker ti vedo nekaj reči o poslu. Kako dolgo sta s sinkom prjatla?«

»Dovolj dolgo,« me je Egon rešil zadrege. »Dovolj dolgo, da ve, kakšen sebičen pankrt si.«

Pekov obraz je bil zguban in otrdel, kot izsušeno usnje. Njegova usta, v nasprotju s kljukastim nosom in štrlečimi ušesi, so bila zelo majhna. Oči so mu gorele z neodvisno, stalno vročičnostjo, kot da skriva v sebi peklenski ogenj.

»Misliš, da sem?« se je obrnil k meni.

»Pri miru ga pusti, Pâ,« je rekel Egon. »Povej nam, kaj so hoteli polcaji.«

»Dnar.«

»Dolžan si jim?«

»Bolje, kot da me vtaknejo v luknjo.«

»Ah, tako daleč smo že?«

Pek je skomignil. »Človk mora živeti s šegami kraja —«

»Zanima jih, kaj polagaš v kruh.«

»To že vedo.«

Spominjam se, da se je Egon dvignil na kolena in se nagnil naprej in zgrabil rokav očetove srajce in s čudnim glasom zavpil:

»Kaj si rekel, Pâ?«

Pek se je prstov otresel kot nadležne muhe. »Vedo.«

»Zakaj pa jaz ne?«

»Nisi bil tu.«

»Bil sem prej, v Avstraliji, pa mi nisi povedal. Bal si se, da ne bom obdržal skrivnosti —«

»Saj ni skrivnost —«

»Ne, ker si jo dal na zvon!«

Pek se je zasesal v flašo. »Tvoj Pâ si tega ne zasluži,« je protestiral.

»Saj nisem jezen, Pâ, samo povej mi, kaj si polagal v kruh.«

»Kamenčke.«

Po premolku, v katerem je platnena streha nad nami šibko zaplahutala v tonečem vetru, je Egon zavzdihnil:

»Kamenčki in kemija?«

»Reku bi, da za kemijo ne bo več časa. Kaj pa je zame dobrega storila, razen, da me je redno spravila v luknjo? Ne, sine, jaz bi reku, da bo odslej najbrž le matematika. Če ne bi Lofty —«

»Pâ,« se je Egon pogreznil vznak, »rad bi mi zlomil srce?«

Pek je zasukal glavo.

»Ker če bi, Pâ, ti ni treba reči drugega, kot da si nehal polagati reči v kruh —«

»Seveda jih nisem,« se je vznemiril pek. »Kamenčke polagam.«

Zato pa sta pršla polcaja, in tudi ne prvič. Ker prvič sta bila, ko je ena vaških bab ugriznila v kamenček in si polomila zob. Takrat sem imel dnar in sem ju izplačal. Zdaj pa terjata več. Ker eden tujih fantov v hotelu, eden hipijev, jih je pogoltnu sedem in so ga morali vzeti v špital in mu izpumpati trebuh.«

Segel je po novi flaši piva. Na obraz mu je legla senca skrbi.

»Koliko pa terjata, Pâ?«

»Težko se je pogajati, ker sta na celem otoku edina polcaja —«

»Zakaj pa kamenčke, Pâ?«

»Študijo izvajam.«

»O čem?«

»Začel sem z vžigalcami. To me ni prpeljalo daleč, zato sem izumu zabavna pisma in jih pošilju kupcem, a večina jih ne zna brati. Potem mi je prišla na pamet ta misel. Vidiš, imamo različne vrste kamenčkov. Imamo rjave, ki so ploščati, in potem ta zelene —«

»Zakaj? Povej mi zakaj?«

Pek se je nelagodno zvil in se popraskal po suhih rebrih.

»Marija, če bi Lofty bil tu, ker on zna vse razložiti . . . Gre za, kako bi reku . . . za . . . čemur se pravi probailnost. Verjetnost. Vselej ko mesim testo, priložim kamenčke. Petdeset te in petdeset one vrste —«

»Zakaj?«

»Da bi izračunal možnost enakega števila obeh vrst v enem hlebu!«

»Zakaj, Pâ?«

»Matematika. Čista matematika. Ko se vrne Lofty —«

»Pâ, nehaj omenjati njegovo ime!« Egon je drgetal. Roke je tiščal med kolena in se tresel kot moker maček.

»Zakaj, sine?« je vprašal pek.

»Kdo pa je on, Pâ, kdo pa je, kakšen bog ali kaj? O njem govoriš kot da . . . kot da ga imaš raje kot lastnega sina!«

»Lofty je bil moj prijatelj več kot —«

»Jaz ga ne maram!«

»Se spomniš, kaj sem ti reku, ko si bil mičken fant? Da je človek vreden le tolik prijatlov, kolikor jih ima —«

»Jaz ga mrzim, Pâ!« je zavpil Egon in zletel kvišku. Zgrabil je prazno flašo in jo pognal ob steno, da so koščki stekla pršeli, pršeli. »Naj pogine. Naj crkne.«

Naslonil se je in začel podrhtavati v joku.

Vstal sem in se ozrl proti jezeru. Mrak se je bližal v kamuflaži tanke megle; počasi, od drevesa do drevesa, kot osvojevalna vojska. Še ni prepozno. Kakšen vaščan me lahko odvesla —

Planil sem v hišo. Prednja soba je ždela v temi; grebel sem za stikalom, nič. Na kolena, po tleh, prsti so našli ročaj — ko se je vžgala luč.

Egon, njegov obraz porisan s solzami, me je gledal, kot da odnašam družinske dragulje.

»V hotel grem.«

»Obljubil si —«

»Tu sem napoti —«

»Ne. Oh ne.« Strmel je v kovček, kot da mi ga hoče odstrmeti iz roke.

»Najbolje bo, če se pogovorita sama —«

»Kako moreš biti tako krut?«

»Res ne vem, kdo ti daje pravico —«

»Pâ misli, da sva prijatelja.« Stopil je v izbo in zaprl vrata. »Če odideš, bo mislil, da lažem, da prijateljev nimam.«

Čutil sem, kako se v meni krušijo stene odpora.

Pomaknil se je bliže. »Saj ne terjam dosti. Prosim te le, da ostaneš in . . . se pretvarjaš.«

Kovček je padel na tla. Stal sem, izmučen, in drgetal.

»Verjetno veš, kam tvoj oče sodi!« sem ga oplazil v slepem upanju, da zadenem, kjer najbolj boli.

»Zato sem pa tu. Da ga odpeljem proč.«

Opotekel sem se, segel po stolu. »Če ti toliko pomeni —«

Pozneje smo jedli večerjo: star kruh, zelenjavo v obliki mrzle žolce, banane in pivo. Sedeli smo pri odprtem oknu v prednji izbi, in spominjam se, da sem razmišljal, zakaj nihče ne omeni tretje sobe in zakaj se nam dekle ni pridružilo. Peku se je mudilo: odlamljal je koščke kruha, jih pomakal v žolco in si jih tlačil v ozka usta; kot vodni ptič, ki se bori s preveliko žabo.

Egon je bil odsoten. S flašo je drsal po razlitini piva.

Potem se je skozi motna očala zazrl v očeta: »Povej nam o tem prijatlu, Pâ.«

Pek je zabolščal. »Loftyju?«

»O njem, Pâ.«

Pek je zavzdihnil. »Pankrt z možgani. Lepega dne se mi postavi pred vrata in vpraša, če govori s pekom. Jasno, pravim. On pa mi hoče prodati deset flaš Bintanga.«

»Prej si pa rekel, da pivo kupuješ od Kitajca v Prapatu.«

»Tudi njemu, sine. V Prapatu je trg'vina, sem reku, lastnik Kitajc, in tam si kupujem pivo. Vpraša me, kolk plačujem. Sto rupij za flašo, pravim. Pa mi eno stisne v roko. Šestdeset, pravi.«

»Zakaj ga pa nisi čez prag vrgel, Pâ?«

»Bi ga bil, če ne bi flaše odprl in mi dal pivo na jezik. Sine, njegov bintang je bil enako dober kot tale na mizi, le da je rabil pet minut v ledenjaku.«

Egon je položil kazalec v žolico in ga cmokajoče obliznil. »Si ga kupil?«

»Zakaj pa ne? Lofty ni hotel dnarja. Kruh je hotel. Hlebec za flašo piva.«

»To je ilegalno —«

»Ne v tem kotu sveta. Veš, kaj sem mu reku? Da bova midva prjatla sem vedu, ko so mi nate padle oči, sem reku. Hlebec za flašo dobiš kadar koli. In pomisli, čez dva dni se vrne in jih prinese trideset.«

»Kaj pri bogu pa bi s tolikšno količino piva?«

Oči so mi ušle po praznih flašah na mizi; spomnil sem se tistih na temni verandi —

»Moje besede, sine. Moje besede. Lofty pa: mister Kulik, odpeljite ga v Prapat in ga prodajte Kitajcu.«

»On ne kupuje, Pâ. On prodaja.«

»Natančno. A to ne pomeni, da ga vari. Če ga hoče prodati, ga mora kupiti. Za osemdeset rupij po flaši.«

Egonov obraz je zalila vijolična barva. »Potem pa je razbojnik. Kupuje za osemdeset, prodaja po sto —«

»Sine.« Pek je pobral železno žlico in z njo zažugal čez mizo. »Štiri-najst otrok ima. Ti kitajski paglavci so kar naprej lačni.«

Segel je do košare s kruhom, si odlomil zajeten kos in začel brisati ostanke žolice z dna sklede. »Lofty je reku: če mu ponudite flašo, ki vas stane šestdeset rupij oziroma hlebec kruha, za sedemdeset, vas bo od veselja na rit kušnu. In imeli boste deset rupij dobička.«

Zasrbelo me je, da se vmešam. »Kaj pa njegov dobiček?«

Pek in sin sta se zastrmela vame, kot bi se bila v stol, če bi znenada spregovoril s človeškim glasom. Egon, v zmotni veri, da sem mu končno prišel na pomoč, se je zmagošlavno nagnil nazaj:

»Si slišal, Pâ?«

Pekove oči so zaplesale po steni za mojo glavo. »Skop si z besedami, fant, a možgane imaš naoljene. Kaj pa tvoj dobiček, sem vprašal Loftyja. Še zdaj ga vidim, ker tu je sedel na tvojem mestu, in večer je bil kot zdaj. Deset rupij, je reku. Podobno kot vi in Kitajc.«

»Pâ, to ni mogoče —«

»Ker Lofty, vidiš, je vsak hlebec odpeljal čez vodo in ga prodal za devetdeset —«

»Trenutek, Pâ.« Egon se je zastrmel skozi okno v mehko temo, obenem pa s kolenom nervozno drsal ob mizno nogo. Flaše so klenketale. Potem se je sunkovito vzravnal. »Zakaj pa ni piva prodajal direktno Kitajcu?«

Pek je iztegnil tanki vrat. »Ker ga je od njega kupval, sine!«

»Nehaj nas zafrkavati —«

»Natančno. Nehaj nas zafrkavati, sem reku. Lofty pa: zafrkavanje ni moj način, mister Kulik. In, sine, povem ti, posel je cvetel. Lofty je kupval pivo od Kitajca v Prapatu in ga prodajal meni, jaz pa nazaj Kitajcu, in vsi smo imeli dobiček. Deset rupij od flaše.«

Obraz mu je žarel kot žgana opeka. Oči so mu vlažno utripale.

»Zato pa imaš težave s policijo.«

»Policaji so prišli po dnar. Tudi policaji morajo živeti. Eden ima štirinajst otrok —«

»Prej si pa rekel Kitajec —«

»Vsi imajo po štirinajst otrok v tem delu sveta, mar nisi vedu, sine?« Odrinil je skledo in pometel drobtine na tla. »Tako, vidiš, sem odkril, čemur se pravi . . . smisel življenja. Matematika. Najčistejša znanost.«

»Čigave so te besede, Pâ?«

»Knjige imam. Petrograjski paradoks, in čemur se pravi probabilnost, verjetnost, in . . . visoka matematika, in . . . vse to in še kaj. Nič več testa zame, sine.«

Zastrmel se je vame. »Ti je vseč kemija?«

»Pri miru ga pusti, Pâ«, me je Egon rešil zadrege. »Kar pomisli, kaj bi se zgodilo, če ne bi prišla, da te odpeljeva proč —«

»Kaj, sine?«

»Znorel bi! Poglej, kam si prišel v štirih letih na tem otoku —«

Pekove oči so se umaknile za steno ledu. Odrinil je stol in se postavil pokonci. Zbral je sklede, žlice, krušno košaro, bananove olupke in se napolnil k vratom. Z laktom je pritisnil na kljuko in se ozrl.

»Sodnik mi je reku: izobrazbe nimate, mister Kulik. Imate naravni talent.«

Pozneje sem v prednji sobi, ležeč na rogoznici, skušal ujeti spanec. Pivo me je vrtelo skozi temo kot napet balon, in čeprav me je pod odejo nalahno zeblo, se mi je hlad dotikal kože kot nekaj iz silne daljave. Nočna sapa je skozi odprto okno prinašala zvoke mehkega plivkanja jezerske vode, šepetanje palmovih listov, kričanje eksotičnih ptičev nekje za vasjo, tu in tam negotov lajež psa.

V sosednji sobi sta se pek in sin prepirala dolgo v noč. —

V polsnu sem zaznal, da so se odprla vrata. Skoznje je padel snop luči iz veže. Naslednji hip je na stropu vzbrlela žarnica. Noter je priplaval prebivalka tretje sobe, z neslišnimi koraki bosih nog je odpuhtela k oknu in ga, kot da je omamljena, s sanjavimi gibi zaprla. Z očmi na odsevu v okenski šipi si je začela česati dolge lase in jih česala, česala, dokler niso prasketali in se iskriili. Njena halja je bila preohlapna, da bi razodela obrise telesa, a imel sem občutek, da je bilo zaobljeno, polno. Preden sem se odločil, ali naj jo opomnim na svojo navzočnost, se je obrnila in kot v hipnotičnem transu odplavalala ven, z očmi v daljavi, morda na podobi temno-okega princa, ki hiti čez jezero, da bi jo rešil iz rok sladostrastnega starca.

Dolgo v noč sem razmišljal, ali je bila zares ujetnica ali pa jo je pek nemara kupil od revnega otočana za nekaj hlebcev kruha —

Pozneje me je zatohel zrak pričenal dušiti; vstal sem in odprl okno. Vonj rosne trave je planil v notranjost, z vlago planinske, tropske noči.

Na verandi sem opazil dve senci. Pek in sin sta se bila umaknila v zvezdni hlad, da bi tam med flašami piva nadaljevala pogovor.

Njuna glasova sta vrela v sobo kot vročična kantata razglašanih lir.

»Zadnji hlebec sem zamesu pred štirinajstimi dnevi«, je rekel pek.
»Ti ljudje nimajo pojma o matematiki. Neumni Bataki, zabiti kot bivoli —«

»Jutri greva domov, Pâ.«

»Polcaji hočejo dnar. Če ga do petka ne plačam, me bojo odvlekli v luknjo.«

»Plačaj.«

»S čim? Kmalu bom stradal. Zato pa čakam na Loftyja —«

»Zakaj ne prodaš pekarnice? Ker vrnil se tako več ne boš.«

Zavladal je molk. Nekje na vasi je hripavo zalajal pes. V mangovcu pred hišo je vzplahotal ptič.

»Pâ?«

»Se ne da.«

»Zakaj ne?«

»Ker sem jo že prodal.«

»Komu?«

»Lastniku hotela.«

»Kdaj?«

»Pred desetimi dnevi. V pogodbi piše, da lahko ostanem do konca mesca; to je Lofty naštimal —«

»Lagal si torej!«

Pijana roka je zadela v prazno flašo, ki se je skotalila po tleh verande, zdrsnila čez rob in se ustavila v rosni travi.

»Imaš denar! Pa tajiš —«

»Petsto rupij je, kar imam —«

»Kaj pa ostalo, saj si hišo prodal!«

»Lofty ga je odnesu v Avstralijo, da kupi loterijske karte —«

»Karta ni več kot deset dolarjev.«

»Lofty ne kupuje ene; vse kupuje, ki imajo možnost zadetka —«

»Od prve do zadnje —«

»Motiš se! Vidiš, vsega pa le ne učijo v šolah. Ker Lofty in jaz sva izvedla študijo. O številkah, ki so zadele v zadnjih desetih letih . . . Čakaj, v žepu imam . . .«

Slišal sem šušljanje papirja.

»Ne bodi neumen, Pâ.«

»Številke, ki so v zadnjih desetih letih zadele, so imele od štiri do šest numeralov. Tega nisi vedel, kaj, sine?«

»Ne bodi neumen —«

»Z Loftyjem sva odkrila, da ni bil prvi numeral v štiri numeralnih številkah nikdar nižji kot štiri, v pet numeralnih pa nikdar nižji kot tri —«

»To še zmeraj pomeni več kot polovico kart.«

»Zato sva pa z Loftyjem šla v globino. Ker študija, ki ne gre v globino, ni študija. Odkrila sva, da drugi numeral ni bil nikdar ničla, štiri ali devet. To nam pusti . . . kaj, sine? To nam pusti kaj?«

»Me ne briga, Pâ.«

»Pusti nam številke od 4100 do 4399, in od 4500 do 4899, to je, kar nam pusti. Pri pet numeralnih številkah pa nam pusti tiste od 31.000 do 33.999, in od 35.000 do 98.999.«

»Tudi to še pomeni več kot pol kart —«

»Boljšga načrta si ne bi izmislil vrage! Lofty je odletu v Singapur, da zamenja rupije, potem pa naprej v Avstralijo, da se mu kakšna karta ne zmuzne.«

Sledil je premor. Pek je pošušljal s papirji.

»Pâ, kako dolgo nameravaš čakati na . . . tega človeka?«

»Iz hiše moram ob koncu mesca. Če Loftyja še ni, bom spal na bregu jezera.«

»Kaj pa če ga ne bo?«

»Prej ali slej —«

»Sploh ne, Pâ. Ne zdaj ne pozneje.«

V premolku je mehko zaplivalo jezero, vsenavzoče, kot da prisluškuje.

»Ljudje niso enaki, sine. Enim ne bi zaupu z biksom za čevlje, a drugi utegnejo biti prjatli. Lofty je bil moj prijatelj več ko —«

»Pâ, edina reč, kjer imaš glavo na mestu, je kemija.«

»Bi rad, da se s testom mažem vse živlejne, sine? Ali pa da se na stara leta zabavam?«

»Pâ, svet se pogreza. Nihče nima pravice do frulanja, ko je Rim v plamenih —«

»Človek se mora zabavati, dokler ima priliko —«

»So vse moje besede padle na gluha ušesa?«

»Ne maram ljudi v belih plaščih, ki me z elektriko tresejo. Prestar sem —«

»Nazaj greva zato, ker si pek! Samo zato, ker si pek!«

»Počakal bom na dnar in si kupu hotel. Lofty dobi pet odstotkov. Morda si bom kupu čoln, morda Kitajca v Prapatu. Vsak dan grem na pomol; ne zaupam čolnarju. Vedel je, da se Lofty vrača z denarjem, morda ga je zaklal, vrgu v vodo —«

»Dovoli, da ti pojasnim, Pâ.«

V premolku je pek odprl flašo.

»Se strinjaš, da se svet pogreza zaradi ozkega, znanstveno-tehnološkega pogleda na življenje?«

Pek se je obotavljal. Cmokajoči zvoki so mi povedali, da si išče utehe v pivu.

»Bo že držalo, sine.«

»Da niti sodobna ekološka zavest ne more zlomiti tragične enodimenzionalnosti?«

»Aja.«

»Da kot žrtve pogojenosti verujemo le v stvari, ki jih doseže razum?«

»Če tako praviš.«

»Da ne poznamo alternativ?«

»Ljudje na tem otoku ne poznajo vrednosti matematke. Zabiti kot bivoli —«

»Pâ, edina alternativa je kruh. Me razumeš? Kruh. Medtem ko le tretjina človeštva gleda televizijo ali posluša radio, ima sleherno bitje na zemlji dostop do kruha.«

»Zadnji hlebec sem —«

»Kruh je najpopolnejše sredstvo komunikacije. Predstavljaš si, Pâ: nič več krvoprelitja, konec vojn, izkoriščanja, revščine . . . Vse pometeno z enim zamahom.«

Sledil je premor. Pek je v zadregi zuzal pivo, sin pa se je vtapljal v veličastje svoje vizije. Jezero je plivkalo. Na vasi se je oglasil rani petelin.

»Odprla bova pekarno v Sydneyu. V testo boš znova polagal svojo čarobno zmes —«

»Ne maram nazaj —«

»Pâ, če ne boš tiho, te bom s flašo po glavi! Organiziral ti bom podporo, tako da boš varen. Medtem ko opravljaš genialno delo na področju kemije, se bom jaz, skupaj s prijatelji, lotil prodaje —«

»Človek mojih let potrebuje zabavo —«

»Imel jo boš. S seboj si lahko vzameš svojo princesko, meni je vseeno. Samo to bi rad, da bi edini pekel kruh na svetu. Potem, Pâ, nam boš izumil novo kemično zmes. Rekli ji bomo formula X —«

»Ne maram kemije —«

»Te naj tresnem po glavi? Te naj po sebični pankrtski glavi?«

»Tvoj Pâ si tega ne zasluži —«

»Potem poslušaj. Kemično zmes X bomo vcepili v testo širom po svetu, obenem pa v žile centralnega koordinatorja. Med njim in kruhojedci sveta bo tako ustvarjena vez. A veš, kaj to pomeni, Pâ?«

»Sodnik je reku: nimate izobrazbe —«

»To pomeni, da bo svet dobil kolektivno zavest. Centralni koordinator se bo zbudil in rekel: danes sem dober, in ves svet bo znenada dober.

Potem bo rekel, danes si žvižgam in pojem, in ves svet si bo žvižgal in pel.«

»Polcaji hočejo dnar, sine.«

»Pobrisala jo bova.«

»Ko pa stražijo čoln —«

»Zaupaj mi —«

»Sine, jaz grem spat —«

»Pâ —«

»Jaz grem spat.«

»Te naj mahnem po glavi! Po sebični pankrtski glavi!«

Slišal sem zamolkel udarec, potem ženket razbitega stekla, potem se je nekaj zvrnilo na tla. Sledila je tišina. Razločno sem slišal plivkanje vode, potem šelesteč šum drevesne veje, ki se je z nje dvignil ptič.

Na verandi so zaškripali koraki. Nekdo je šel v hišo. Planil sem k oknu in se nagnil ven. Pek je ležal vznak, z nogami narazen, z levico spodvito, desnico iztegnjeno.

Iz flaše ob njem je klokotnilo zadnje pivo.

V temi sem poiskal čevlje, jopič, kovček. Splezal sem ven in planil po rosni travi, proč. Za mano so se odprla vrata. Verando je oblila luč. Deklica v blede zeleni halji se je vrgla čez pekovo suho telo in jeknila. Sopla je, bila po tleh. Njeni kriki so me zasledovali kot ptiči obtožbe, skozi mračna polja, okrog zaliva, nad jezero, ki je v bledem svetlikanju jutra ležalo kot razkročena usta.

V Maleziji sem bil nekoč priča predstavi, na kateri si je pritlikav kitajski klovn pognal v srce oster nož. Rezilo bi se moralo vdati in zdrsniti v izvotljen ročaj. Občinstvo je takoj videlo, da se je zgodila napaka, da je bil nož enako resničen kot penasta kri, klovn pa je kar strmел in se čudil, zakaj je občutek znenada drugačen kot pa tisočkrat prej. Po tistem dogodku mi je v sparjenih ustih dolgo ostal jedek okus.

Zdaj, ko sem oznojen hitel svetlobi daljnega jutra naproti, mi je jezik lepil podoben neodpravljen okus bridkosti. Kot da se človekove izkušnje precejajo skozi žleze, namesto skozi rešeto duha.

Osnutki

Mart
Ogen

2

škržatov breg pesem
za njim
ko se požene